

Piotr OBACZ

Uniwersytet Jagielloński, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Kraków, Polska

Potencjał poznawczy łączonej teorii polityki i teorii prawa. Garść argumentów na rzecz ściślejszej współpracy politologów (teoretyków polityki) i prawników (teoretyków prawa) oraz tworzenia wspólnego programu naukowego

Cognitive Potential of a Combined Political and Legal Theory: A Handful of Arguments in Favor of Closer Cooperation between Political Scientists (Political Theorists) and Legal Scholars (Legal Theorists), and Creation of Common Scientific Program

• Abstrakt •

Celami artykułu są: nakreślenie perspektywy wspólnych badań naukowych teoretyków polityki i teorii prawa, przedstawienie tez i postulatów na rzecz ściślejszej współpracy tych dwóch grup uczonych, a także zainicjowanie debaty środowiska politologiczno-prawniczego w tym zakresie. Opracowanie stanowi klarowną odpowiedź na pytanie: teoria polityki i teoria prawa – razem czy osobno? Problem wyrażony w tym pytaniu jest doniosły i domaga się szerokiej dyskusji przedstawicieli obu subdyscyplin naukowych. Rozległe tradycje wspólnej refleksji teoretycznej z jednej strony i wyzwania współczesności z drugiej dostarczają wielu argumentów za wznowieniem kooperacji badawczej.

Słowa kluczowe: interdyscyplinarność; politologia; prawoznawstwo; teoria polityki; teoria prawa

• Abstract •

The aims of the paper are: outlining the perspectives for common scientific research between political theorists and legal theorists; presenting theses and postulates in favor of closer cooperation of these two groups of scholars; as well as initiating a debate within political science and legal science communities in this matter. The article provides clear answer to the question: Political theory and legal theory – together or separately? The problem expressed in this question is significant and deserves extensive discussion of representatives of the two scientific subdisciplines. Broad traditions of common theoretical research, on one hand, and contemporary challenges, on the other, provide many arguments in favor of restoration of research cooperation.

Keywords: interdisciplinarity; political science; jurisprudence; political theory; legal theory

Uwagi wprowadzające

Spotkajmy się – wszyscy jesteśmy teoretykami! – doprawdy trudno o bardziej adekwatny i mocniejszy apel na rzecz aktywniejszej współpracy naukowej teoretyków¹. Nie bez powodu zatem autor niniejszego opracowania wykorzystuje tytuł artykułu autorstwa Barbary Krauz-Mozer (Krauz-Mozer, 2017) do zainicjowania debaty na temat ściślejszej kooperacji teoretyków polityki i teoretyków prawa oraz sformułowania postulatów *in favorem* takiej właśnie praktyki.

Wyrażając pełne przekonanie co do wartości współdziałania badawczego teoretyków polityki i teoretyków prawa oraz pewność co do możliwości ujawnienia i efektywnego naukowo wykorzystania potencjału poznawczego „łączonej teorii polityki i teorii prawa”, autor chciałby już teraz zwrócić uwagę na następujące kwestie, które zarazem dostarczają mocnych argumentów za podejmowaniem politologiczno-prawniczej teoretycznej współpracy badawczej. Po pierwsze, powtarzając za Tadeuszem Klementewiczem: „nowe jakościowo zjawiska w dziejach społeczeństw wymagają zmiany dotychczasowych kategorii ich opisu oraz strategii badania” (Klementewicz, 2011, s. 15), a że „rozumienie życia politycznego czy sfery publicznej współczesnych społeczeństw wymaga odpowiedniej strategii badania” (Klementewicz, 2011, s. 14), należy dążyć do wspólnego – bi-, a kiedy trzeba wielodyscyplinarnego – wypracowywania adekwatnych kategorii, hipotez, teorii, metod i strategii badawczych w celu maksymalizacji efektywności naukowej (czyli skutecznej realizacji celów poznawczych dyscyplin). Po drugie, to, co „umyka” teoriom i perspektywom funkcjonującym na gruncie jednej czy drugiej dyscypliny, może być skuteczniej identyfikowane przez wspólną pracę. Nie ulega wątpliwości, że „czasy współczesne niosą ze sobą potrzebę nowej konceptualizacji licznych zagadnień i problemów [...]” (Sulowski, 2018, s. 7), i bywa tak, że taka konceptualizacja nie jest w pełni zadowalająca (może się bowiem okazać, że jest np. wycinkowa, redukcjonistyczna, jednowymiarowa), albo nawet nie jest możliwa bez połączenia perspektyw, teorii i metod – nie tylko obecnych na gruncie subdyscyplin jednej dyscypliny naukowej, ale także wykorzystywanych w dwóch pozornie odległych od siebie dyscyplinach (i ich subdyscyplinach). To wymaga jednak najpierw międzydyscyplinarnej dyskusji nad stanem wiedzy, nad kondycją (sub-)dyscyplin, nad dążeniami poznawczymi itd. Jest wielce prawdopodobne, że w toku takiej dyskusji wyłonią się perspektywy współpracy. Po trzecie, w ślad za poprzednim punktem, również pewnymi zmianami na gruncie dyscyplin naukowych – także związanymi z intensyfikacją współpracy interdyscyplinarnej – powinno się kreować

¹ Naturalnie autorka w swym tekście skupiła się na integracji w obrębie politologii jako dyscypliny naukowej.

nowe możliwości poznania rzeczywistości, identyfikowania i analizowania nowych lub po prostu szczególnie złożonych fenomenów społecznych. To, na co Brenda Kauffman zwróciła uwagę w kontekście politologicznym, zdecydowanie aplikuje się też do nauk prawnych, a zwłaszcza do współpracy politologiczno-prawniczej: „Im bardziej społecznie doniosłe są określone zagadnienia [...], tym łatwiej je badać, stosując złożone multidyscyplinarne podejście” (Kauffman, 2016, s. 118).

Niniejszy artykuł odzwierciedla cele wyrażone powyżej, tj. zainicjowanie debaty na temat ściślejszej kooperacji teoretyków polityki i teoretyków prawa oraz przedstawienie postulatów na rzecz takiej współpracy. Opracowanie to jest elementem debaty na temat: „Teoria polityki i teoria prawa – razem czy osobno?”. Przedmiotowy temat jest niezwykle doniosły, domaga się pogłębionej refleksji i szerokiej dyskusji. Co więcej, wymaga wspólnego intelektualnego zaangażowania politologów i prawników. Rezultaty takiej debaty i współdziałania mogą okazać się w pewnej mierze przełomowe. Ich podstawy są solidne: okrzepłe subdyscypliny naukowe i wynikające z tego ugruntowane struktury teoretyczne i metodologiczne; bogata tradycja refleksji naukowej i badań politologiczno-prawniczych; nowe wyzwania naukowe, które lepiej badać wspólnie niż osobno. Potrzebne są zatem konkretne działania.

Fundamenty współpracy teoretycznej

Czy w przypadku teorii polityki i teorii prawa prowadzenie wspólnych badań teoretycznych „ponad podziałami”, czy też „teoretyzowanie w poprzek dyscyplin” (*theorising across disciplines*)² jest możliwe? Czy zasoby i potencjał metodologiczno-teoretyczny „partnerów” sprzyjają ich równości? Czy istnieje jakaś przestrzeń przedmiotowa, która pozwalałaby na wspólne teoretyzowanie? Historia obu subdyscyplin: teorii polityki – nauki o polityce, teorii prawa – nauk prawnych, oraz ich wzajemnych powiązań – przeszłych i obecnych – zdecydowanie upoważnia do udzielenia odpowiedzi twierdzących na wszystkie postawione pytania. Wielkim paradoksem w relacjach teorii polityki i teorii prawa³, a szerzej politologii i nauk prawnych jest jednak to, że tendencje w kierunku specjalizacji ww. subdyscyplin i ich rozwoju w obrębie właściwych dyscyplin naukowych oraz budowania i konsolidacji

² To ostatnie stwierdzenie zostało użyte przez Rogera Cotterrella i Maksymiliana Del Mar w niezwykle interesującej i w znacznej mierze nowatorskiej monografii pod ich redakcją: *Authority in Transnational Legal Theory. Theorising Across Disciplines* (Cheltenham–Northampton 2016).

³ Publikacją o wielkim znaczeniu jest w tym kontekście znakomita monografia Kazimierza Opalka *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki* (1986) – brakuje takich wydawnictw, co zresztą skłoniło autora niniejszego opracowania do przygotowania stosownego artykułu i zainicjowania szerszej debaty.

naukowych tożsamości obu grup teoretyków w wymiarze teoretyczno-metodologicznym i przedmiotowym, a także dążenie do pewnej autonomizacji spowodowały, że częstotliwość współpracy znacząco spadła, co oczywiście poskutkowało spadkiem ilości wspólnych politologiczno-prawniczych badań⁴. To błąd, zwłaszcza że na ten negatywny proces wpływamy my sami, czyli teoretycy polityki i teoretycy prawa. Należy w tym miejscu odwołać się do kolejnych ważkich argumentów, które pozwoliłyby ów błąd naprawić.

Teoria naukowa – przestrzeń interdyscyplinarności; ogólne wyróżniki badań teoretycznych

Podążając za przywołanym we wstępie tytułem artykułu – apelem wybitnej teoretyczki polityki i metodolożki, trzeba stwierdzić, że łączy nas – przedstawiciele różnych specjalności naukowych, skupiających swą uwagę na rzeczywistości społeczno-politycznej – teoria („teoria, która jest koniecznym warunkiem uporządkowania każdego rodzaju doświadczenia” – Łukomski, 2022, s. 60)⁵ oraz dążenie do tworzenia lub weryfikacji teorii naukowych, jak też bardziej ogólna skłonność do teoretyzowania, dokonywania krytycznej analizy rzeczywistości, badania mechanizmów, istotowych cech zjawisk oraz procesów politycznych i prawnych, zachowań podmiotów społecznych, praktyki politycznej i prawnej (zob. Dryzek i in., 2008, s. 4). Niektórzy politolodzy-teoretycy polityki przyjmują założenie (autor niniejszego artykułu w pełni je podziela), że badania teoretyczne to działalność w istocie interdyscyplinarna; że teoria polityki ma taki charakter (Dryzek i in., 2008, s. 4)⁶. Co ciekawe, wielu znaczących

⁴ Choć nie najbardziej jaskrawy, ale w pewnej mierze symptomatyczny jest przykład monografii pod redakcją Aleksandry Samonek pt. *Teoria prawa. Między nowoczesnością a ponowoczesnością* (Kraków 2012). Część czwarta opracowania jest poświęcona „Interdyscyplinarnym ujęciom teorii prawa” – autorzy odwołują się w niej do związków teorii prawa z teorią literatury, ekonomii, neuronaukami, psychologią, ale... nie z politologią. Jest to bardzo znamieny brak. Niejako na obronę autorów trzeba przyznać, że teoretycy polityki również nie grzeszą zaznaczaniem związku z teorią prawa, i to pomimo niezwykle ważnej tradycji wspólnych badań. (Na marginesie można dodać, że nawet w okresie solidnej i owocnej współpracy między przedstawicielami obu specjalności, przede wszystkim dzięki wybitnym uczonym „spajającym” obie domeny naukowe, zdarzało się ominąć związki teoriopolityczno-teorioprawne, zob. np. cytowane w artykule opracowanie pod redakcją Kazimierza Opałka, 1975, część III: „Nauki polityczne a inne nauki społeczne”).

⁵ Jak słusznie stwierdza Tadeusz Klementewicz: „Busołą działań poznawczych politologa jest teoria” (Klementewicz, 1991, s. 13). Zob. także: Karwat, 2011. Oczywiście takie twierdzenia jak cytowanego T. Klementewicza można odnieść w pełni zasadnie do przedstawicieli nauk prawnych.

⁶ Podobnie Jarosław Nocoń i Artur Laska: „[...] Właśnie na poziomie rozważań teoriopolitycznych,

badaczy z zakresu teorii prawa również wyraża podobne poglądy, by przywołać np. Wiesława Langa, Jerzego Wróblewskiego i Sylwestra Zawadzkiego, którzy w swej monografii (1986), już w pierwszym jej zdaniu, wskazali, że „teoria państwa i prawa wiąże się zarówno z dyscyplinami o charakterze ogólnym – ekonomia polityczna, filozofia, logia i metodologia, socjologia, nauki polityczne, jak i z dyscyplinami historycznoprawnymi oraz dogmatycznoprawnymi” (s. 6); podobnie np. Kazimierz Opałek i Jerzy Wróblewski w swej książce: „Teoria państwa i prawa wiąże się z różnymi naukami społecznymi w stopniu zależnym od konkretnych zagadnień, które opracowuje. [...] W zależności od konkretnych problemów badawczych teorii państwa i prawa nasuwa się możliwość i jednocześnie postulat wykorzystywania metod, technik, aparatu pojęciowego oraz podstawowych twierdzeń tych wszystkich dyscyplin pozaprawnych, które mogą mieć doniosłość dla rozwiązania danych zagadnień” (Opałek, Wróblewski, 1969, s. 6). Niebezpieczna jest zatem teza o wartości przekraczania granic w celach poznawczych oraz o znaczeniu przemyślenia, czasem redefinicji granic dyscyplin akademickich. Jest to uwaga skierowana w jednakowej mierze do teoretyków polityki i teoretyków prawa.

Co się tyczy teorii *sensu stricto*, przedstawiciele nauk prawnych i przedstawiciele nauki o polityce dzielą generalną koncepcję teorii naukowej, rozumianej jako: „zbiór w pewien szczególny sposób usystematyzowanych twierdzeń naukowych” (Ziemiński, 1978, s. 5); „zbiór założeń ontologicznych, epistemologicznych i metodologicznych, abstrakcyjnych pojęć oraz ogólnych twierdzeń” o pewnym wycinku czy aspekcie rzeczywistości społecznej, „mający dostarczać wyjaśnienia ustalonym już i opisanym faktom i procesom [...] oraz ukierunkowywać dalsze badania empiryczne” (Krauz-Mozer, 2007, s. 62, 66–69); zbiór zdań spostrzeżeniowych dotyczących właściwości podmiotów określonego rodzaju, przekształconych na drodze wnioskowania indukcyjnego w twierdzenia ogólne, „że wszystkie przedmioty danego rodzaju posiadają pewne cechy, że wszelkie zdarzenia danego rodzaju wywołują określonego rodzaju skutki itp.” (Ziemiński, 1978, s. 16; zob. także Woleński 1975, s. 37–38); „zbiór twierdzeń ogólnych, odpowiednio uporządkowanych, odnoszących się do określonej dziedziny rzeczywistości, pozwalających wyjaśniać i przewidywać określone zjawiska czy procesy” (Sarkowicz, Stelmach, 1998, s. 26; zob. także Redelbach i in., 1993, s. 8–12; por. Nowak, 2010, s. 396–397). Najlepiej chyba ujęli to zagadnienie Jarosław Nocoń i Artur Laska: „Zainteresowania teoretyczne koncentrują się na uchwyceniu podstawowych prawidłowości, mających fundamentalne znaczenie dla wyjaśniania faktów, zjawisk i procesów zachodzących w określonej

w największym chyba stopniu, koncentruje się interdyscyplinarność podejścia do polityki” (Nocoń, Laska, 2005, s. 14).

rzeczywistości. Ich celem jest zbadanie zależności, zasad, determinant, uwarunkowań i implikacji zachodzących wśród komponentów rzeczywistości. Wyróżnikiem badań teoretycznych jest więc dążenie do wyodrębnienia lub systematyzacji ogólnych właściwości rządzących danym rodzajem zjawisk bądź ich nasilania się i znikania w określonych kontekstach sytuacyjnych, wykraczających poza niepowtarzalne cechy jednostkowych sytuacji. Refleksja teoretyczna posiada tym samym, z siłą swej natury, charakter abstrakcyjny, uogólniony, z reguły ponad określonymi zdarzeniami empirycznymi” (Nocoń, Laska, 2005, s. 13). Powyższa charakterystyka, jako wyczerpująca, nie wymaga komentarza⁷. Wskazuje na konstytutywne cechy teorii naukowych i badań teoretycznych, mające swe źródło w kontekście ogólnej metodologii nauk społecznych. Istnieją zatem ugruntowane kanony, które niejako *ex definitione* stanowią podstawę, czy też kreują przestrzeń do naukowego współdziałania, zwłaszcza że między omawianymi tu (sub-)dyscyplinami nie ma sporu, który dotyczyłby naczelných zasad, kryteriów, standardów czy wyznaczników naukowości oraz pracy teoretycznej.

Pola przedmiotowe teorii polityki i teorii prawa – odmienne, ale jakoś bliskie...

Teoria polityki i teoria prawa w stanie, w jakim są obecnie – rozwinięte, skonsolidowane, o określonej pozycji naukowej i funkcjonalnej w obrębie właściwych im dyscyplin (a jest to w jednym i drugim przypadku pozycja jednej z kluczowych subdyscyplin), o rozwiniętym aparacie metodologicznym i teoretycznym – tworzą także pola przedmiotowe, które częściowo na siebie nachodzą, przy czym bardziej, niż to się pozornie wydaje, za to eksponują odmienne aspekty rzeczywistości społecznej (polityczny i prawny oraz wszystko, co od nich pochodne).

Teoria polityki jest domeną badawczą, której przedstawiciele zajmują się istotowymi cechami fenomenów politycznych (procesów, działań, struktur) i mechanizmami funkcjonowania takich zjawisk oraz dążą do formułowania teoretycznych uogólnień na ten temat. W aspekcie formalnym teoria polityki to usystematyzowany zbiór twierdzeń dotyczących pewnego wycinka rzeczywistości politycznej (społeczno-politycznej), pozwalających rozumieć, opisywać, wyjaśniać i przewidywać określone klasy zjawisk w określonych kontekstach (por. np. Koziełło i in., 2014, s. 27; Krauz-Mozer, 2007, s. 62). Teoretyk polityki celuje w uchwycenie podstawowych

⁷ Być może trzeba jedynie za Zbigniewem Blokiem zwrócić uwagę na to, że „wiedza teoretyczna nie ma aspiracji wyjaśniania wprost, bowiem w pierwszej kolejności bardziej nastawiona jest na zrozumienie i interpretację” (Blok, 2011, s. 30).

prawidłowości rządzących pewną klasą zjawisk, ogólnych właściwości, cech konstytutywnych, ale również w określenie kryteriów polityczności (zob. np. Nocoń, Laska, 2005, s. 13; Karwat, 2011, s. 76–79).

Politologzy-teoretycy polityki zwykli mawiać: „Polityka należy do szczególnie złożonych zjawisk społecznych” (Bodnar, Cetwiński, 1989, s. 28). Polityka niejedno ma imię, chciałoby się powiedzieć – jest to fenomen wielowymiarowy, będący bowiem rezultatem relacji społecznych. Ta złożoność znajduje wyraz w przedmiotowym aspekcie teorii polityki i politologii *in genere*. By wymienić jedynie wybrane problemy: specyfika polityki; polityczność; konteksty polityki; wymiary polityki; czynniki integracji, dezintegracji i reintegracji; władza (relacje władzy; dążenia do zdobycia, utrzymania i sprawowania władzy); relacje społeczno-polityczne (modulatory relacji; konflikt; współpraca; podziały socjopolityczne); natura decydowania politycznego; podmiotowość polityczna i funkcjonowanie podmiotów politycznych; działania polityczne; systemy polityczne; problemy formalne teorii polityki i wiele innych. Wyobraźnia teoriopolityczna polskich politologów jest niezwykle rozwinięta i dzięki bardzo już usystematyzowanemu kryteriom metodologicznym i formalnym jest ona przekuwana w niezwykle ważne poznawczo prace.

Teoria prawa jest subdyscypliną nauk prawnych, skupioną na „budowaniu zbiorów odpowiednio uporządkowanych twierdzeń ogólnych o państwie i prawie” (Sarkowicz, Stelmach, 1998, s. 20), budowaniu „ogólnej teorii zjawisk prawnych” (Ziemiński, 1978, s. 5). Celem teorii prawa jest przede wszystkim „formułowanie twierdzeń ogólnych o zjawiskach prawnych występujących w różnych formacjach, a co najmniej generalizacji historycznych dotyczących zjawisk prawnych występujących w określonej epoce w określonym kręgu kulturowym [...]” (Ziemiński, 1978, s. 4).

Teoretycy prawa podejmują m.in. takie problemy, jak: istota i funkcje prawa; mechanizmy rządzące zjawiskami prawnymi oraz natura i wymiary tych zjawisk; prawo a inne porządki normatywne; tworzenie, stosowanie i wykładnia prawa; mechanizmy działania prawa; państwo i prawo; praworządność. Podobnie jak politologzy na temat swojego głównego przedmiotu poznania, tak i teoretycy prawa – na temat prawa – wypowiadają się, że „nie jest ono fenomenem jednowymiarowym” i „w nauce prawa zawsze podejmowano próby przedstawienia jego wszechstronnej charakterystyki” (Hermann i in., 2019, s. XIII); „państwo i prawo są szczególnymi zjawiskami społecznymi” (Opalek, Wróblewski, 1969, s. 5); „zjawisko prawne jest szczególnego rodzaju zjawiskiem społecznym” (Lang, 1971, s. 33).

Teoria polityki i teoria prawa pełnią dla politologii oraz nauk prawnych funkcję swoistych „rdzeni” zawierających usystematyzowaną i wciąż otwartą na weryfikację empiryczną wiedzę naukową, będącą punktem wyjścia i powrotu w badaniach

prowadzonych w różnych „specjalnościach” ww. dyscyplin. Teoretycy w obu przypadkach starają się ustalić, jaka jest istota i wyróżniki zjawisk określonego typu (zob. Karwat, 2011, s. 76), które ich interesują z racji przynależności do dyscypliny, przy czym pojęcia zjawisk politycznych oraz zjawisk prawnych są niezwykle pojemne... pomimo dziesięcioleci pracy teoretycznej. I tu także należy postawić pytanie, czy bliższa współpraca nie przyczyniłaby się do rozwiązania kilku problemów teoretycznych.

Czy jednak powyższy zwięzły opis tego, czym są i czym się zajmują teoria polityki i teoria prawa, nie wskazuje, że między obiema subdyscyplinami naukowymi próżno doszukiwać się punktów stykowych w wymiarze przedmiotowym? Bynajmniej. Złożoność rzeczywistości społecznej, polityczno-państwowej, prawnej, która – jak pokazano wcześniej – już sama w sobie stanowi zagadnienie dla teoretyków prawa i polityki, jest tym, co stwarza znaczne możliwości – jak znaczne, to już jest kwestia do przesądzenia w toku pogłębionej debaty i wspólnych prac badawczych.

Złożoność rzeczywistości i heterogeniczność zjawisk, znajdujących się w polu zainteresowania prawników-teoretyków prawa i politologów-teoretyków polityki, są zatem tymi czynnikami, które w najwyższym stopniu są w stanie przyczynić się do wytworzenia płaszczyzn współpracy. Znając (dotychczasowy) przedmiot zainteresowania teorii polityki i teorii prawa, już teraz można wskazać kilka przykładów problematów do wspólnego badania: teoretyczno-metodologiczne zagadnienia prowadzenia badań i budowy teorii polityczno-prawniczych; formalne aspekty teorii i narracji teoretycznej⁸; pluralizm (zwłaszcza w rozumieniu, które prezentuje jeden z autorów niniejszego tomu – Victor Muñoz-Fraticelli); legitymizacja i delegitymizacja prawa; polityczna instrumentalizacja prawa w warunkach populizmu polityczno-prawnego⁹; *governance*; teoria polityczno-prawna wobec zmian klimatycznych i wiele, wiele innych.

Należy zatem podkreślić, że „potrzebne są [...] szerokie ramy teoretyczne, które zmieszczą wiele perspektyw analitycznych” (Laska, 2017, s. 13), aby możliwe było efektywne realizowanie zarówno celów poznawczych wyznaczanych przez teorię polityki i teorię prawa, jak i celów poznawczych o równie doniosłym znaczeniu, a których przedmiot może być skutecznie zidentyfikowany i przeanalizowany jedynie we współpracy bidyscyplinarnej (lub multidyscyplinarnej, jeśli zachodzi taka potrzeba – oczywiście z udziałem teoretyków polityki i teoretyków prawa)¹⁰.

⁸ Obie grupy problemów zostały omówione w ostatnim czasie przez autora i Profesor Brygidę Kuźniak (Kuźniak, Obacz, 2020b).

⁹ Na ten temat zob. Kuźniak, Obacz, 2020a.

¹⁰ Pobrzmiwają tu echa słów Stanisława Ehrlicha o korzystaniu z pomostów i jego przeciwieństwie w postaci izolacji (zob. Ehrlich, 1964, s. 652).

Wnioski: bliżej niż dalej

Teoretykom polityki i teoretykom prawa jest do siebie bliżej niż dalej. Za bardzo zamknęliśmy się w swoich (sub-)dyscyplinach, wierząc, że skoro zajmujemy się innymi aspektami rzeczywistości społecznej, to po pierwsze – nasz monopol na daną „działkę” jest zrozumiały i usprawiedliwiony, a po drugie – sami wiemy najlepiej, co i jak skutecznie badać. Poniekąd tak jest, choć argumenty, które przedstawiono w niniejszym zwięzłym artykule, zdają się przemawiać raczej za tym, by partnerzy o zbieżnych celach usiedli razem do stołu.

Autor tego opracowania jest głęboko przekonany, że specyfika przedmiotowa oraz teoretyczno-metodologiczna subdyscyplin: teoria polityki oraz teoria prawa nie może być używana jako argument przeciwko współpracy badawczej. Nazbyt często niepotrzebnie „kręcimy nosem” i okopujemy się na swoich pozycjach, zamiast wspólnie zmierzyć się z coraz bardziej złożonymi problemami rzeczywistości społecznej, polityczno-państwowej i międzynarodowej. Specyfika, o której tu wspomniano, powinna raczej służyć za źródło inspiracji politologiczno-prawniczych/prawniczo-politologicznych oraz rezerwuar teorii, perspektyw i metod badawczych, a także tematów, którymi warto się wspólnie zająć. Wyzwania czy problemy związane ze współpracą badawczą nie mogą jej za bardzo hamować, zwłaszcza że wiele z nich da się rozwiązać.

W tytule niniejszego opracowania autor użył określenia: „łączona teoria polityki i teoria prawa”. Nie chodzi tu oczywiście o tworzenie jakiejś osobnej dyscypliny, ale raczej pewnej domeny badawczej, wpisującej się we wspólny, jeśli wolno pokusić się o opinię, nurt *law and politics/politics and law*. Polscy badacze mają wielki wkład w rozwój tego nurtu i warto korzystać z jego dorobku. Mówiąc wprost, nurt ten potrzebuje restytucji, aktualizacji i rozwoju, współczesność bowiem nie czeka, lecz stwarza cały czas nowe problemy wymagające aktywnej współpracy ponad podziałami dyscyplinarnymi. Należy założyć, że dzięki zbliżeniu (ponownemu) teoretyków polityki i prawa zostanie osiągnięty efekt synergii, polegający na maksymalizacji efektywności naukowej przez współpracujących partnerów – teoretyków polityki i teoretyków prawa.

* * *

Temat przewodni niniejszego tomu brzmi: „Teoria polityki i teoria prawa – razem czy osobno?”. Jest to przedsięwzięcie odzwierciedlające ambicję jego twórców w postaci wytworzenia bodźca do rozwoju współpracy badawczej między przedstawicielami obu subdyscyplin naukowych oraz tworzenia płaszczyzn wspólnych politologiczno-prawniczych rozważań teoretycznych.

Grono wybitnych autorów – przedstawicieli nauki o polityce i nauk prawnych z Polski, Kanady i Anglii – przygotowało dla Czytelników artykuły, które pozwalają zapoznać się z przeszłościowymi tematami badawczymi i innymi wyzwaniami, jakie stoją przed teoretykami obu specjalności. Zaznaczmy jednak to wyraźnie: są to wyzwania, które najlepiej będzie pokonywać poprzez wspólną pracę teoretyczną.

Pragnę złożyć gorące podziękowania Pani Doktor Katarzynie Kąckiej i Panu Doktorowi Patrykowi Tomaszewskiemu – Redaktorom Naczelnym czasopisma „Historia i Polityka” – za jak zwykle owocną i rozwijającą współpracę; za dzielenie poglądu o doniosłości przedmiotowego tematu i udostępnienie łam czasopisma na potrzeby jego omówienia; za obdarzenie mnie zaufaniem i zgodę na objęcie niniejszego numeru „HiP” redakcją merytoryczną.

Serdeczne podziękowania kieruję również do naszych szacownych Autorów – Mistrzów i Przyjaciół zarazem: Profesora Andrzeja Batora (UWr), Profesora Zbigniewa Bloka (UAM), Profesora Mirosława Karwata (UW), Profesor Brygidy Kuźniak (UJ), Profesora Victora Muñiza-Fraticellego (McGill University), Profesora Krzysztofa Pałeckiego (UJ), Doktora Łukasza Perlikowskiego i ponownie Pani Doktor Katarzyny Kąckiej (UMK), licząc na dalszą znakomitą współpracę.

Bibliografia:

- Blok, Z. (2011). Teoria – teorie – wiedza teoretyczna. W: Z. Blok (red.). *Czym jest teoria w politologii?* (19–38). Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA.
- Bodnar, A., Cetwiński, O. (1989). Rola teorii wyjaśniającej w nauce o polityce. W: K. Opałek (red.). *Elementy teorii polityki* (28–47). Warszawa: PWN.
- Cotterrell, R., Del Mar, M. (2016). *Authority in Transnational Legal Theory. Theorising Across Disciplines*. Cheltenham–Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Dryzek, J. S., Honig, B., Phillips, A. (2008). Introduction. W: J. S. Dryzek, B. Honig, A. Phillips (red.). *The Oxford Handbook of Political Theory* (3–41). Oxford: Oxford University Press.
- Ehrlich, S. (1964). Kilka uwag w sprawie metodologii nauk prawnych. *Państwo i Prawo*, 11(225), 641–653.
- Hermann, M., Krotoszyński, M., Zwierzykowski, P. F. (2019) (red.). *Wymiary prawa. Teoria. Filozofia. Aksjologia*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Karwat, M. (2011). Rodzaje teorii w nauce o polityce. W: Z. Blok (red.). *Czym jest teoria w politologii?* (75–93). Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA.
- Kauffman, B. (2016). Multidisciplinary Approaches to Teaching Political Science. W: J. Ishiyama, W. J. Miller, E. Simon (red.). *Teaching and Learning in Political Science and International Relations* (111–120). Cheltenham–Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Klementewicz, T. (1991). *Spór o model metodologiczny nauki o polityce*. Warszawa: ISP PAN.

- Klementewicz, T. (2011). *Rozumienie polityki. Zarys metodologii nauki o polityce*. Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA.
- Kowalski, J., Lamentowicz, W., Winczorek, P. (1986). *Teoria państwa i prawa*. Warszawa: PWN.
- Koziełło, T., Maj, P., Pięta-Szawara, A. (2014). *Perspektywy badawcze i dylematy teorii polityki*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Krauz-Mozer, B. (2007). *Teorie polityki. Założenia metodologiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Krauz-Mozer, B. (2017). Spotkajmy się – wszyscy jesteśmy teoretykami! *Teoria Polityki*, 1, 11–24.
- Kuźniak, B., Obacz, P. (2020). *Instrumentalizacja prawa międzynarodowego na przykładzie Polski jako strony konwencji stambulskiej*. Kraków: Wydawnictwo Libron.
- Kuźniak, B., Obacz, P. (2020). Narracja politologiczno-prawnicza: problemy, wyzwania, szanse. Garść uwag na przykładzie prac badawczych z pogranicza politologii oraz prawa międzynarodowego publicznego. *Społeczeństwo i Polityka*, 4(65), 113–132.
- Lang, W. (1971). Zagadnienie płaszczyzny rozważań. W: S. Ehrlich, J. Kowalski (oprac.). *Teoria państwa i prawa. Wybór tekstów*, cz. 1: *Teoria prawa* (33–39). Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Lang, W. (1972). *Teoria prawa*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Lang, W., Wróblewski, J., Zawadzki, S. (1986). *Teoria państwa i prawa*. Warszawa: PWN.
- Łukomski, P. (2022). Strategia rozwiązywania problemów jako idea integracji myślenia o polityce. W: M. Karwat, F. Pierchalski (red.). *Uniwersytet i nauka o polityce. Sprawdziany tożsamości* (59–70). Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Nocoń, J., Laska, A. (2005). *Teoria polityki. Wprowadzenie*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.
- Nowak, S. (2010). *Metodologia badań społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Opałek, K. (1986). *Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki*. Warszawa: PWN.
- Opałek, K., Wróblewski, J. (1969). *Zagadnienia teorii prawa*. Warszawa: PWN.
- Redelbach, A., Wronkowska, S., Ziemiński, Z. (1993). *Zarys teorii państwa i prawa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Samonek, A. (2012). *Teoria prawa. Między nowoczesnością a ponowoczesnością*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sarkowicz, R., Stelmach, J. (1998). *Teoria prawa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Woleński, J. (1975). Spór o status metodologiczny nauki o polityce. W: K. Opałek (red.). *Metodologiczne i teoretyczne problemy nauk politycznych* (32–57). Warszawa: PWN.
- Ziemiński, Z. (1978). *Teoria prawa*. Warszawa–Poznań: PWN.